

УДК 637.1

DOI: 10.30857/2786-5398.2023.2.11

Світлана В. Стахурська

Західноукраїнський національний університет, Тернопіль, Україна
ДОСЛІДЖЕННЯ РИНКУ МОЛОЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ УКРАЇНИ

В представленій роботі розглянуті основні тенденції сучасного розвитку ринку молочної продукції в Україні. Визначено основні тренди розвитку та можливості. На ринку молочної продукції спостерігається поступове збільшення виробництва молока та молочних продуктів. Це пов'язано з розширенням тваринницьких комплексів, удосконаленням технологій та збільшенням продуктивності тварин. Метою представленої роботи є дослідження та аналіз останніх тенденцій щодо розвитку та можливостей зменшення ризику на ринку молочної продукції в Україні. Методами дослідження є аналіз і синтез для визначення основних векторів розвитку ринку молочної продукції в Україні, індукції та дедукції, графічний метод для наочного представлення результатів дослідження. Україна активно розвиває експорт молочної продукції на зовнішні ринки. Попит на українську молочну продукцію зростає, а це стимулює розвиток виробництва та підвищення якості продукції. Відтак в Україні спостерігається зростання попиту на органічну молочну продукцію. Споживачі все більше звертають увагу на якість продуктів та їх вплив на здоров'я, що сприяє розвитку органічного сектору. Важливим елементом розвитку ринку молочної продукції є створення позитивного іміджу українських молочних брендів як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку. Це стимулює довіру споживачів та партнерів. Розвиток молочної переробки дозволяє виготовляти більше видів молочних продуктів і розширює асортимент для споживачів. Це сприяє зростанню обсягів виробництва та розвитку ринку. Впровадження інноваційних технологій у виробництво молочної продукції дозволяє підвищувати ефективність виробництва, знижувати витрати та підвищувати якість продукції. Дотримання міжнародних стандартів якості та безпеки продукції стає все важливішим для конкурентоспроможності на ринку молочної продукції. Усі ці тенденції сприяють розвитку ринку молочної продукції в Україні та створюють нові можливості для виробників, експортерів та споживачів. Забезпечення сталого розвитку цього ринку вимагає уваги економістів, вчених та власників виробництв.

Ключові слова: ринок молока; міжнародні ринки; аналіз ринку; конкуренція на ринку; молокопереробна індустрія; харчова промисловість.

Svitlana V. Stakhurska

Western Ukrainian National University, Ternopil, Ukraine

RESEARCH OF THE MARKET OF DAIRY PRODUCTS OF UKRAINE

The presented work examines the main trends of the modern development of the dairy market in Ukraine. The main development trends and opportunities have been identified. On the dairy market, there is a gradual increase in the production of milk and dairy products. This is due to the expansion of livestock complexes, improvement of technologies and increase in productivity of animals. The purpose of the presented work is research and analysis of the latest trends in the development and possibilities of risk reduction in the market of dairy products in Ukraine. The research methods are analysis and synthesis to determine the main vectors of the development of the dairy market in Ukraine, induction and deduction, a graphic method for visual presentation of research results. Ukraine is actively developing the export of dairy products to foreign markets. The demand for Ukrainian dairy products is growing, and this stimulates the development of production and the improvement of product quality. Therefore, there is a growing demand for organic dairy products in Ukraine. Consumers are increasingly paying attention to the quality of products and

their impact on health, which contributes to the development of the organic sector. An important element of the development of the dairy products market is the creation of a positive image of Ukrainian dairy brands both on the domestic and foreign markets. This stimulates the trust of consumers and partners. The development of dairy processing allows the production of more types of dairy products and expands the assortment for consumers. This contributes to the growth of production volumes and market development. The introduction of innovative technologies in the production of dairy products allows to increase the efficiency of production, reduce costs and increase the quality of products. Adherence to international standards of product quality and safety is becoming more and more important for competitiveness on the dairy market. All these trends contribute to the development of the dairy products market in Ukraine and create new opportunities for producers, exporters and consumers. Ensuring the sustainable development of this market requires the attention of economists, scientists and production owners.

Keywords: milk market; international markets; market entry; market competition; milk processing industry; food industry.

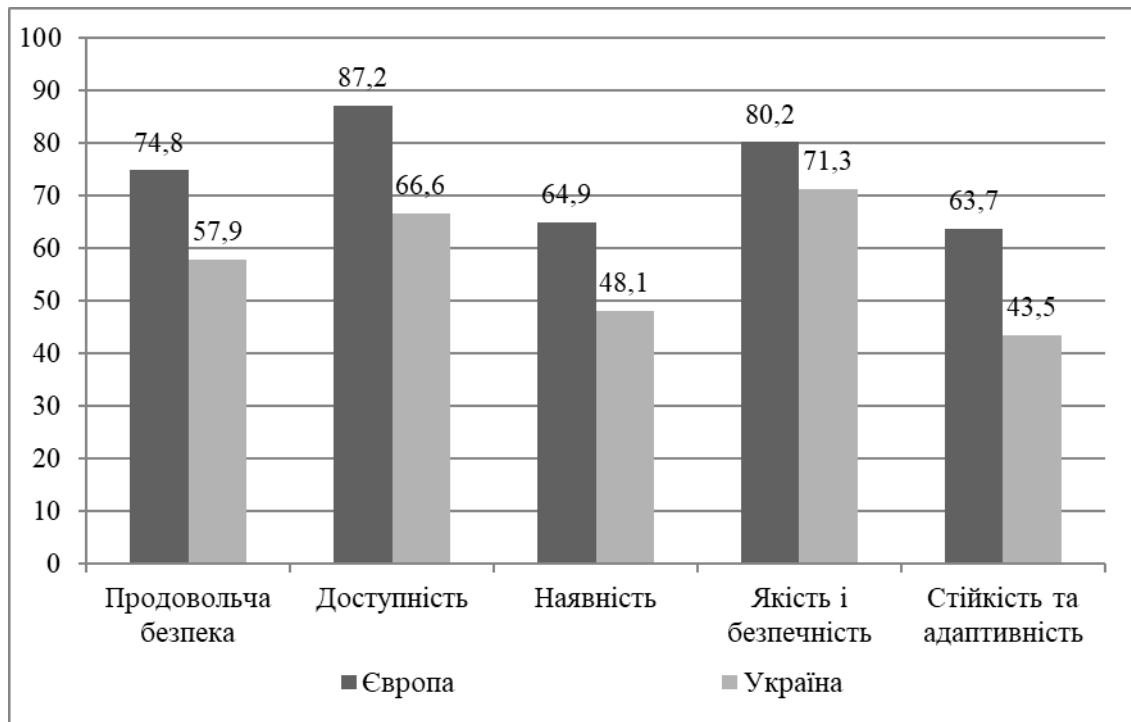
Постановка проблеми. Дослідження ринку молочної продукції України є важливою діяльністю, яка допомагає зрозуміти стан і тенденції розвитку даного сектору економіки. Таке дослідження може включати різні аспекти, такі як обсяги виробництва, споживання, експорту та імпорту молочної продукції, динаміка цін, конкурентність ринку, переваги та обмеження розвитку галузі тощо [1, 2].

Ринок молока і молоко продукції належить до стратегічної сфери. Молоко і молочні продукти мають велике значення для продовольчої безпеки. Вони є важливим джерелом харчових речовин і поживних речовин, таких як білки, вітаміни (зокрема вітамін D і вітаміни групи B), мінерали (кальцій, фосфор і інші), жири і вуглеводи. Молоко є основним джерелом кальцію, необхідного для здоров'я кісток і зубів, а також для нормального функціонування нервової системи і м'язів. Воно також містить високоякісні білки, які є будівельним матеріалом для організму і важливі для росту і розвитку. Молочні продукти, такі як сир, йогурт, вершки і масло, також мають свої значення для продовольчої безпеки. Вони різноманітні за своїми харчовими властивостями і використовуються в різних стравах і кулінарних рецептах [3, 4]. Вони додають смак, текстуру і харчові якості до різних страв, збагачують раціон людей і допомагають забезпечити різноманіття харчування.

Наслідком низького споживання молочних продуктів є зростання хронічних захворювань, у першу чергу опорно-рухової та серцево-судинної систем, що пов'язано із дефіцитом кальцію, вітаміну D та білка, оптимальним джерелом яких у раціоні є саме молочні продукти. Споживання молочної продукції враховується при визначенні рівня продовольчої безпеки країни. У відношенні до України показник продовольчої безпеки у 2022 р. набув загрозливих ознак. Наша країна зайняла 71 зі 133 місць [5]. При цьому найгірше значення критеріїв продовольчої безпеки для України характерне для наявності, стійкості і адаптивності продовольства (рис. 1). При тому, що доступність і якість продовольства оцінюється значно вище.

Таким чином, дослідження ринку молочної продукції в Україні є актуальним та необхідним в сучасних умовах сьогодення.

Дослідження розвитку ринків та формуванню глобального продовольчого ринку присвячено роботи багатьох вчених та економістів. Так Ф. Котлер структурував поняття дослідження ринку та ввів в маркетингову діяльність сталий алгоритм дослідження з боку маркетингу. Українські вчені С. Ілляшенко, Є. Крикавський, О. Мних, М. Окландер, А. Федорченко в своїх дослідження звертають увагу на особливості вітчизняних реалій проведення маркетингових досліджень та ретельного аналізу ринку.

Джерело: сформовано на основі [5].

Рис. 1. Глобальний індекс продовольчої безпеки GFSI, 2022 р.

Сучасні ринки мають динамічний розвиток та орієнтацію на діджиталізацію, що обумовлює необхідність постійного аналізу та досліджень процесу їх розвитку та трансформації.

Метою представленої роботи є визначення основних складових розвитку ринку молочної продукції в Україні, а також можливостей для його подальшого розвитку.

Виклад основного матеріалу. Ринок молочної продукції в Україні є важливим сектором аграрної економіки та має значний потенціал для розвитку. Україна є однією з провідних країн світу за обсягами виробництва молока, а також є великим експортером молочної продукції.

Основні характеристики ринку молочної продукції в Україні [3, 4, 6–9]:

- Україна має потужний тваринницький комплекс, що забезпечує значний обсяг виробництва молока. Основними видами худоби, що вирощуються для отримання молока, є корови та овечки;
- помітне місце в структурі молочної продукції посідає сир, масло, сухе молоко, йогурти та кефір. Значна частина продукції експортується на зовнішні ринки;
- Україна активно експортує молочну продукцію, зокрема до країн Європейського союзу та Азії. Значна кількість молочних продуктів і сировини також імпортується з інших країн;
- ринок молочної продукції в Україні є досить конкурентним. На ньому працюють як великі молочні компанії, так і невеликі сільськогосподарські підприємства. Конкурентоспроможність продукції часто залежить від якості та ціни;
- розвиток ринку молочної продукції сприяє залученню інвестицій у виробництво та впровадженню нових технологій. Інновації можуть сприяти покращенню якості продукції, зниженню витрат та розширенню асортименту;

- держава має важливу роль у регулюванні ринку молочної продукції. Це стосується стандартизації якості продукції, встановлення тарифів та митних зборів на експорт і імпорт, а також фінансової підтримки сільськогосподарських підприємств.

Основні етапи дослідження ринку молочної продукції України можуть включати [1]:

- збір та аналіз статистичних даних: Для початку, необхідно зібрати та проаналізувати статистичні дані про обсяги виробництва, споживання, експорту та імпорту молочної продукції. Це допоможе зрозуміти загальну динаміку ринку та його потенціал для розвитку;

- аналіз споживчої поведінки: Дослідження молочного ринку також включає аналіз споживчої поведінки. Це означає вивчення звичок споживачів, їх вподобань, очікувань і попиту на різні види молочних продуктів;

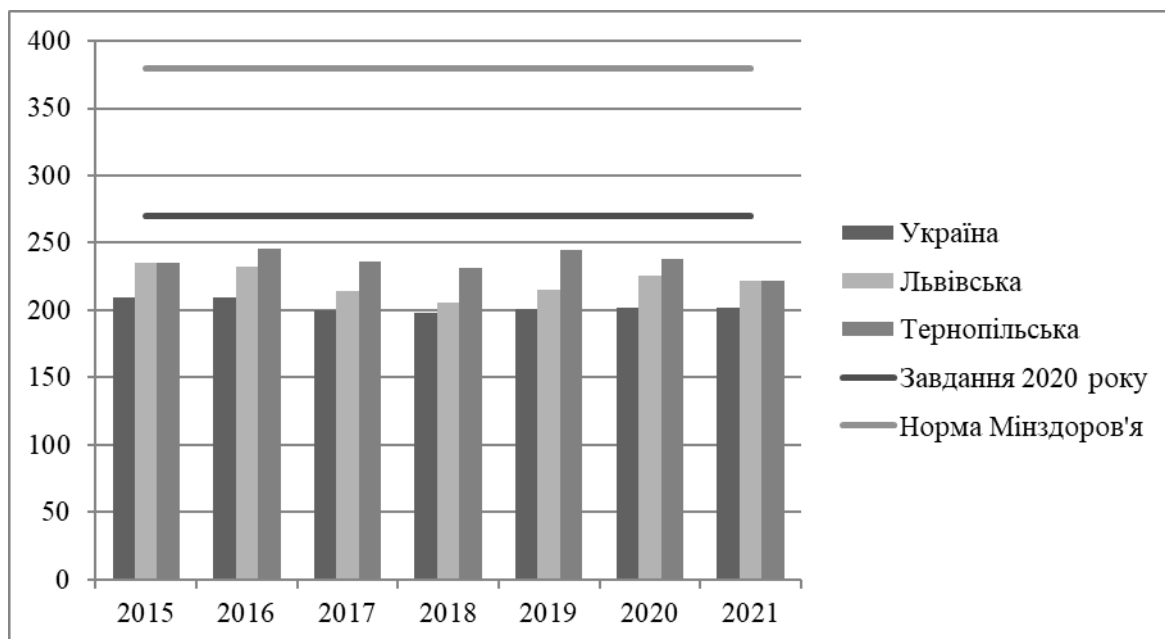
- вивчення конкурентного середовища: Важливим етапом є аналіз конкурентного середовища на ринку молочної продукції. Дослідники вивчають діяльність і позицію різних виробників та постачальників молочних продуктів, а також вплив конкуренції на ціни і якість продукції;

- аналіз законодавства та регулювання: Розвиток ринку молочної продукції також залежить від законодавчого та регуляторного середовища. Дослідження включає аналіз законодавчих актів, норм та стандартів, які стосуються виробництва, обігу та споживання молочної продукції;

- прогнозування тенденцій: На основі зібраних даних і аналізу ринкових факторів проводять прогнозування тенденцій розвитку ринку молочної продукції. Це допомагає визначити можливості та перспективи для розвитку даного сектору економіки;

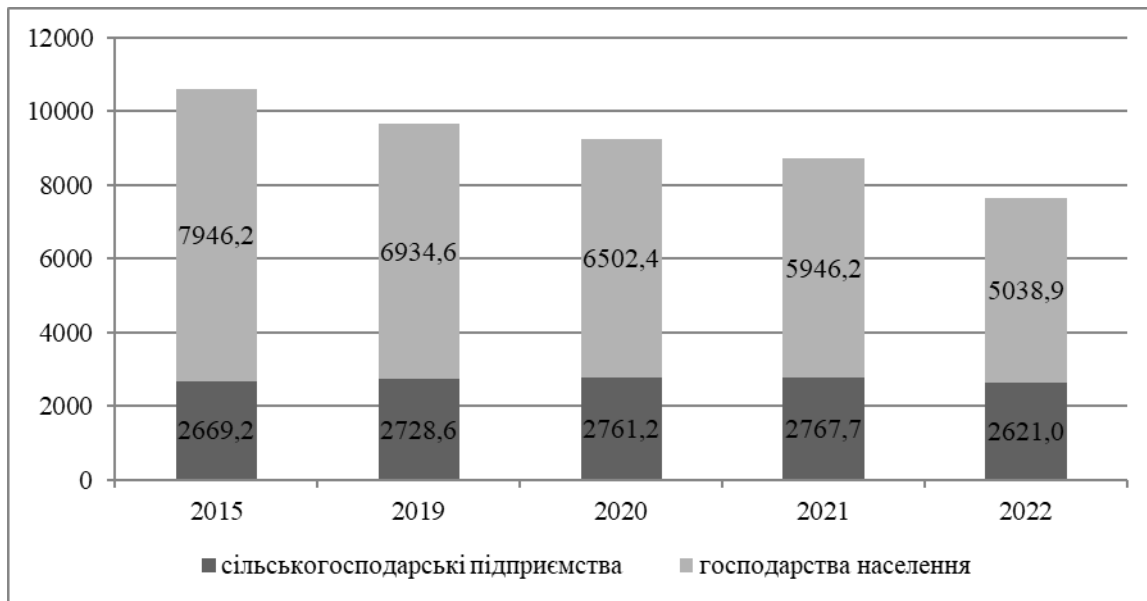
- розробка рекомендацій: На основі результатів дослідження формуються рекомендації для виробників, дистриб'юторів, державних органів та інститутів дослідження.

На рис. 2 представимо динаміку споживання молока та молочних продуктів у розрахунку на одну особу, кг/рік. А на рис. 3 представлено динаміку і структуру виробництва молока в Україні, тис. тонн.

Джерело: сформовано на основі [10].

Рис. 2. Споживання молока та молочних продуктів у розрахунку на одну особу, кг/рік

Джерело: сформовано на основі [7].

Рис. 3. Динаміка і структура виробництва молока в Україні, тис. тонн

Представлені дані свідчать про те, що карантинні обмеження та воєнні дії в 2022 року мали негативний вплив на розвиток молочної галузі та як видно з представлених графіків спостерігається негативна динаміка виробництва та споживання молочної продукції.

Таке дослідження може включати різні аспекти, такі як обсяги виробництва, споживання, експорту та імпорту молочної продукції, динаміка цін, конкурентність ринку, переваги та обмеження розвитку галузі тощо.

Ринок молочної продукції в Україні має великий потенціал для розвитку, однак його ефективність залежить від ряду факторів, таких як стабільність економічного середовища, розвиток технологій, залучення інвестицій та регулювання державою.

Експорт молочної продукції в Україні є одним із важливих напрямків розвитку аграрного сектору та зовнішньої торгівлі. Країна має значний потенціал для експорту молочної продукції завдяки своїм природним ресурсам та розвинутому тваринництву. Основні типи молочних продуктів, які експортуються з України, включають сир, масло, сухе молоко, конденсоване молоко, йогурти та кефір.

Основні аспекти експорту молочної продукції в Україні:

- Україна займає одне з провідних місць у світі за обсягами експорту молочної продукції. За останні роки, експорт молочних продуктів стали зростати, що свідчить про збільшення інтересу зовнішніх ринків до української продукції;

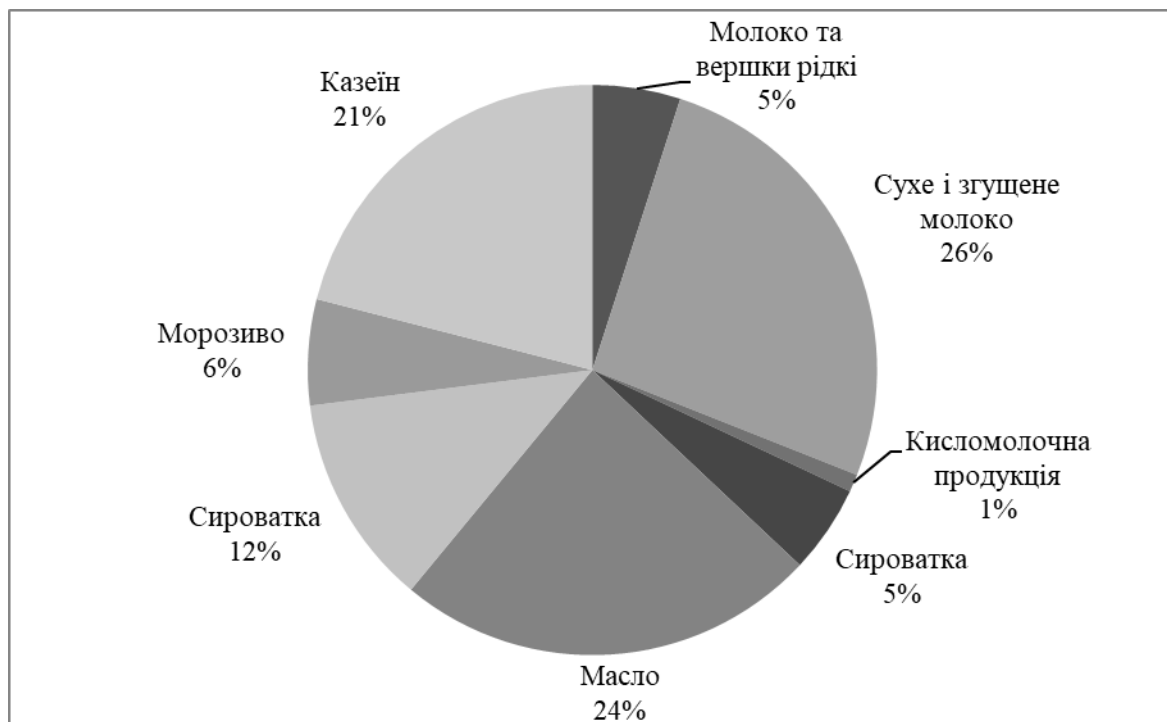
- головними країнами-імпортерами української молочної продукції є країни Європейського союзу, країни Східної Азії та Близького Сходу. Постачання продукції на ці ринки забезпечує диверсифікацію зовнішньої торгівлі та залежить від попиту та умов конкретних ринків;

- ринок молочної продукції є досить конкурентним, і Україна стикається з конкуренцією з боку інших країн, таких як Нова Зеландія, США, Європейський союз та інші. Забезпечення високої якості продукції, дотримання міжнародних стандартів та конкурентоспроможних цін є ключовими факторами успіху на міжнародному ринку;

- ефективна логістика та розвинута інфраструктура транспорту дуже важливі для забезпечення швидкої та безперебійної транспортації молочної продукції з виробництва до експортного ринку;

- зростаючий попит на органічну молочну продукцію в світі створює нові можливості для експорту органічної продукції з України;
- для успішного експорту молочної продукції, Україна повинна дотримуватись вимог міжнародних стандартів якості та безпеки продукції. Це включає дотримання правил щодо харчової безпеки, відповідність якості продукції міжнародним стандартам та відповідність документації для експорту;
- розвиток молочної експорту потребує активної маркетингової стратегії та брендингу української молочної продукції. Створення позитивного іміджу продукту та залучення нових зовнішніх партнерів можуть сприяти збільшенню обсягів експорту;
- постійний моніторинг світового ринку молочної продукції та аналіз тенденцій допомагають визначити зміни попиту та прогнозувати зміни на ринку, що дозволяє пристосовувати виробництво та експорт під змінюючіся умови;
- державна підтримка експортерів молочної продукції, така як надання фінансової допомоги, страхування ризиків експорту та інші ініціативи, можуть сприяти розвитку експорту;
- постійний пошук нових зовнішніх ринків та розвиток партнерських відносин з імпортерами є важливими для диверсифікації напрямків експорту та збільшення обсягів продажу молочної продукції.

В товарній структурі експорту в 2022 році переважали сухе і згущене молоко (26%), масло (24%) і казеїн (21%), які в сукупності зайняли понад 70% експорту (рис. 4).

Джерело: сформовано авторкою на основі [7].

Рис. 4. Структура експорту молочних продуктів у 2022 році, % (у грошовому вираженні)

Експорт молочної продукції з України був налагоджений на 107 ринків. Основними торговими партнерами України сьогодні є Польща, Нідерланди та Молдова. Основні імпортери – Європа (41,8%), країни Євразійського економічного союзу (ЄАЕС) (17,4%), країни Азії (14,8%) та Близького Сходу (10,9%). [9].

Експорт молочної продукції в Україні має значний потенціал, але успіх на міжнародному ринку вимагає високої якості продукції, конкурентоспроможних цін, ефективної логістики та здатності адаптуватися до змін на ринку. Продовження активної підтримки та розвитку молочного сектору, а також уваги до інновацій та якості продукції допоможуть Україні зберегти та посилити свої позиції на світовому ринку молочних товарів.

Висновки. Таким чином, дослідження ринку молочної продукції є важливим інструментом для розвитку та покращення цього сектору економіки. Дослідження ринку молочної продукції дозволяє збільшити збут та прибутковість виробників, покращити якість продукції, задовольнити потреби споживачів та забезпечити стійкий розвиток сектору молочної промисловості. Крім того, ці дані є важливими для прийняття рішень державними органами та регуляторами для забезпечення стабільності і ефективності ринку молочної продукції.

Загальна динаміка ринку молочної продукції та його тенденції залежать від різних факторів, таких як зміни споживчої поведінки, рівень доходів населення, попит на здорові продукти, регулювання експорту та імпорту, кліматичні умови для сільськогосподарського виробництва, наукові досягнення у галузі тваринництва та технологій переробки молока, а також геополітичні та економічні фактори на міжнародному рівні.

References

Література

1. Kotler, P., Kartajaya, H., Setiawan, I. (2016). *Marketing 4.0: Moving from traditional to digital*. Somerset: Wiley.
1. Kotler P., Kartajaya H., Setiawan I. *Marketing 4.0: Moving from traditional to digital*. Somerset: Wiley, 2016.
2. Ilyashenko, S. M. (2010). *Marketing. Management. Innovations*. Sumy: LLC TD Papirus.
2. Ilyashenko S. M. *Marketing. Management. Innovations*. Sumy: LLC TD Papirus, 2010.
3. Hladii, M. R., Prosovych, O. (2022). *Suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku molochnoi haluzi Ukrainy [the current state and prospects for the development of the dairy industry of Ukraine]*. *Visnyk Natsionalnoho universytetu "Lvivska politekhniky"*. Seriya: *Problemy ekonomiky ta upravlinnia = Bulletin of the Lviv Polytechnic National University. Series: Problems of economics and management*, Vol. 6, P. 20–31. <https://doi.org/10.23939/semi2022.02.020> [in Ukrainian].
3. Гладій М. Р., Просович О. *Сучасний стан та перспективи розвитку молочної галузі України. Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія: Проблеми економіки та управління*. 2022. Вип. 6. С. 20–31. <https://doi.org/10.23939/semi2022.02.020>.
4. Misiuk, M. V., Zakhodym, M. V. (2021). *Rozvytok rynku moloka v konteksti zabezpechennia prodovolchoi bezpeky krainy [the development of the milk market in the context of ensuring the country's food security]*. *Ekonomika APK = Economy of agro-industrial complex*, No. 1, P. 34–43 [in Ukrainian].
4. Місюк М. В., Заходим М. В. *Розвиток ринку молока в контексті забезпечення продовольчої безпеки країни. Економіка АПК*. 2021. № 1. С. 34–43.
5. The 11th Global Food Security Index shows a deterioration in the global food environment for the third year, threatening food security. UN. GFSI. URL: <https://impact.economist.com/sustainability/project/food-security-index/>
5. The 11th Global Food Security Index shows a deterioration in the global food environment for the third year, threatening food security. UN. GFSI. URL: <https://impact.economist.com/sustainability/project/food-security-index/>

6. Milk.Ua (2023). Znyzhennia stavky podatku na dodanu vartist na moloko i molochni produkty [Reduction of the value-added tax rate on milk and dairy products]. URL: <http://milkua.info/uk/post/znizenna-stavki-podatku-na-dodanu-vartist-na-moloko-i-molocni-produkti> [in Ukrainian].
7. Linetska, Ya. (2022). Molochna haluz vystoiala i prodovzhuie pratsiuvaty na peremohu [The dairy industry has persevered and continues to work for victory]. *Milk.Ua*. 2022. URL: <http://milkua.info/uk/post/molocna-galuz-vistoala-i-prodovzue-pracuvati-na-peremogu> [in Ukrainian].
8. InfAgro (2023). Derzhstat opryliudnyv dani shhodo kilkosti molokopererobnykh pidpriemstv [The State Statistics Service has published data on the number of milk processing enterprises]. URL: <https://infagro.com.ua/ua/2023/02/16/derzhstat-oprilyudniv-dani-shhodo-kilkosti-molokopererobnih-pidpriemstv/> [in Ukrainian].
9. Chaharovskiy, V. P. (2020). Molochna haluz Ukrainy ta yii maibutnie cherez 10 rokiv: problemy, natsionalna prohrama rozvytku ta derzhavna pidtrymka [Dairy industry of Ukraine and its future in 10 years: problems, national development program and state support]. URL: <https://agropolit.com/blog/412-molochna-galuz-ukrayini-ta-yiyi-maybutnye-cherez-10-rokiv-problemi-natsionalna-programa-rozvitku-ta-derjavna-pidtrimka> [in Ukrainian].
10. Spozhyvannia moloka ta molochnykh produktiv u rozrakhunku na odnu osobu, kh/rik. Tsili staloho rozvytku OON [Consumption of milk and dairy products per person, kg/year. UN Sustainable Development Goals]. URL: <https://sdg.ukrstat.gov.ua/uk/2-1-2/> [in Ukrainian].
6. Зниження ставки податку на додану вартість на молоко і молочні продукти. *Milk.Ua*. 2023. URL: <http://milkua.info/uk/post/znizenna-stavki-podatku-na-dodanu-vartist-na-moloko-i-molocni-produkti>.
7. Лінецька Я. Молочна галузь вистояла і продовжує працювати на перемогу. *Milk.Ua*. 2022. URL: <http://milkua.info/uk/post/molocna-galuz-vistoala-i-prodovzue-pracuvati-na-peremogu>.
8. Держстат оприлюднив дані щодо кількості молокопереробних підприємств. *InfAgro*. 2023. URL: <https://infagro.com.ua/ua/2023/02/16/derzhstat-oprilyudniv-dani-shhodo-kilkosti-molokopererobnih-pidpriemstv/>
9. Чагаровський В. П. Молочна галузь України та її майбутнє через 10 років: проблеми, національна програма розвитку та державна підтримка. 2020. URL: <https://agropolit.com/blog/412-molochna-galuz-ukrayini-ta-yiyi-maybutnye-cherez-10-rokiv-problemi-natsionalna-programa-rozvitku-ta-derjavna-pidtrimka>.
10. Споживання молока та молочних продуктів у розрахунку на одну особу, кг/рік. Цілі сталого розвитку ООН. URL: <https://sdg.ukrstat.gov.ua/uk/2-1-2/>